

**A' MAGYAR ASSZONY
TÖRVÉNYES TEKÍNTETBEN.**

Sok virág nyílik az életnek díszére, melyet a természet áldó keze ápol, sok virít önn' kertünkben-is, melyet kedves szorgalommal nevelünk, gyenge bimbóit őrizve védenünk, és a szépet a' jóval, 's hasznossal egyelítnünk kell. Ezen szelíd, 's nemes tehetség csak azon Nemnek adatott, melyre az Alkotó minden szépét bőven halmozá, mellynek tiszta kebelében a' szeretet örök tüze ég, és jótévő sugárral világítja, 's kedvelteti földi pályánkat. Mindenek-től tisztelve, és óhajtva áll az Asszony háza körében, 's a' merre tekint, kedv, öröm, és szerencse tenyész; ő lelke az Egésznek, édes malsztja az Ovéinek, és Anyja a' jövő Nemzetnek. De, hogy az legyen, világi élete figyelmét érdemel; tsak annak tudásával felelhet meg alkotása, 's helyheztetése nemes czéljának. Eddig deák, magyar, német Írók fárasztották magokat, és olvasóikat tudós, hibás elő adásaival a' Magyar törvénynek, de mintha a' szép Nem a'

Magyar Társaságnak tagját sem tenné, vagy a' Törvény száraz betűje tsak a' férfi ránczos homlokához illene, a' szép Nemről senki sem gondolkozik; pedig, vajmi szeretjük mi-is, ha a' szép képet, termetet, nem tsak bálványképen nézni, hanem véle való társalkodásban eszes ki fejlődését-is tapasztalni engedtetik. A' Haza ki nem felejté bő törvényéből az Asszonyt, sok szép jussokkal ruházta fel azt, szükséges tehát ennek-is nem tsak azt tudni, hogy szép, — mert azt a' tükrétől-is megtudhatja — hanem azt-is, mi jussa vagyon a' Társaságban, mellynek díszes tagját teszi. Erről hol lehetne alkalmatossabban szóllani? mint itten; hol a' tanítás száraz leczkékjét a' következő elme gyönyörkedtető munkák kelendővé teszik, és a' nem kedves figyelmet el-felejtetik.

Noha a' száz vélemények közül, mellyek a' Magyar Nemzetnek eredetéről íratnak, és egymással ellenkeznek, egy sins még tökéletesen meg erősítve, annyi még is bizonyos, hogy a' Nemzetnek eredete Napkeleti; annál inkább lehet tsudálni tehát, hogy e' Napkeleti Nemzet, a' szép Nemét nem Asiai rabbilintsre fűzván, minden tekintetben szolgaságra szoktatta, hanem, ámbár nem a' Francia Udvarisággal, és

Olasz imádással, még is más hős Nemzetek példájára, valódi társaságbéli tagjának nézte, és ebből, 's boldogító alkotványából származó igazakkal fel ruházta, úgy annyira, hogy nálunk talán panaszt nem tehet egy Asszony is, hogy tsak férfiak voltak azok, kik a' Törvényt hozták.

Ha e' részben hibát keresni lehet, azt a' Világ polgárja tsak abban leli fel, hogy Törvényeink többnyire tsak a' Nemes Asszonyról gondoskodtak, a' Nemtelent majd nem egészen elfelejtették; — de ennek mentségére (mellyet magamra vállalni nem mernék,) tsak az az egy környülmény szolgál, hogy a' szüntelen háborúba kevert, és alkotmányának meg tartásáért viaskodó Nemzetnek eddig kevés ideje maradt Törvényeinek híjánosságait figyelmetessen kipótolni.

A' Nemes Asszonyok közül első a' Királyné. Ez vagy Országló Királyné, vagy Királynak Hitvese, vagy annak Özvegye. Az Országló Királyné a' Királynak nevével és minden jussaival él a' *pragmatica sanctio* szerint hozott Törvény mellett, és Maria Theresiának Országlása megmutatá, hogy helyes volt a' Nemzet bizodalma, és hogy a' gyenge Asszonyi kéz is velőssen viheti egy szabad Ország kormányát;

legalább egy Magyar sem irígylette Angliának az ő Ersébetjét, Russiának Katalinját. —

A' Királyné meg is szokott koronáztatni. Ezen díszes hivatal peres volt az Esztergomi Érsek, és Veszprémi Püspök között, és az utóbbi időben a' Fejedelem intézete szerint, az Esztergomi Érsek teszi fel a' Királynénak jobb vállára a' Szent Koronát, a' Veszprémi Püspök pedig egy ékes Házi Koronát a' fejére.

Maximiliánnak Királyi Hitvese Maria az első, a' ki a' Nemzettől betsületbeli ajándékot nyert, az 1559. esztendei Ország Gyűlésén, utánna a' Fejedelmét imádó Nemzet, mindenkor a' Koronázás alkalmával hódolása mellett, ajándékot is ajánlott Királynéjának, mellynek mennyisége a' Nemzettől függ, hogy Fejedelem Asszonya eránt való buzgó tisztelete a' törvény szoros korlátja közé ne szorítassék, hanem tsupán a' szívtől vezéreltetvén, szabadon ki fejlődhessék.

Azonfelül, hogy a' Királyné a' Királynak Czimereibe, és személyes méltóságába, sértetlenségébe részesül, voltak annak előtte a' Királynénak bizonyos Jószágai is; nyerték azokat a' Királynék vagy a' koronázás, vagy a' Házassági kötés, és Királyi ajándék mellett; az

előbbenieket el-idegeníteni szabad nem volt, az utóbbit a' Király engedelme mellett elajándékozhatták; ilyen példát többet elő adott Pray tudós munkájában, hol egyszersmind a' Királynék petsétjeinek több példányait is láthatni. Voltak a' Királynéknak különös Fő Tisztjeik is, úgymint Fő Cancelláriussa, Tárnokja, Pohárnokja, Lovásznokja 's a' t. mindnyáján ezek valóságos Magyar Zászlós Urak voltak, és született Magyarokból választottak; volt különös Perrek Igazgatója is, most tsak a' Veszprémi Püspök él még a' Királyné Cancelláriussa nevével, a' többi Hivatalokat az idő el-emésztette.

Az Országglásba most-is annyi bé-folyást engednek a' Törvények a' Királynénak, a' mennyit az esze, szive, 's tulajdonságai szerezhethetnek, azért a' törvényekbe, hol a' Királynénak ajánlott ajándékról szó vagyon, közben vetéséért és pártfogásáért esedezik a' Haza, jól tudván azt, hogy a' Királynak senki szívessebb tanácsot nem adhat, mint az, a' ki szívében uralkodik.

Noha nem példa nélkül való, hogy a' Királynék Tanúk előtt szültek, de Törvény nem kötelezi arra a' Királynét, sőt mivel ezen szokás a' Nemnek szemérmével, a' Népnek Királynéja eránt való tiszteletével, és határtalan bizodal-

mával meg nem egyezett, 2-ik Andrásnak, Albertnek, és 2-dik Ulászlónak Feleségein kívül más példát nem is mutathatunk, és újjabb időkben a' Nemzet gondolkodásával ellenkező szokás egészen el-tűnt.

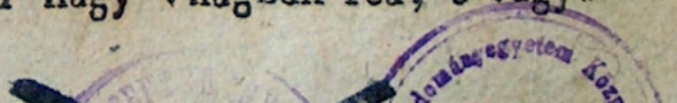
A' Királynak Özvegyéről és Leányairól rendelkez nints törvényeinkben, nem találták Eleink illendőnek, hogy a' Királynak, ki Feje a' Hazának, e' részben törvényt szabjanak.

A' Magyar Nemes Asszony hajadonságában, Házasságban, Özvegységében külön Jussokkal ditsekszik Hazánkban.

A' Szűz vagy Szüléinek oltalma alatt, vagy Árvaságban él. Szüléinek életében azoknak Atyai hatalmok alatt vagyon, melly azonban törvényes korlátok közé szoríttatik, és a' Leányra nézve Házasság vagy Osztály által végződik; addig a' reá néző ingó, ingatlan jószágról nem rendelhet a' Szűz, sőt a' törvényes idő korig az az 12. esztendeig még saját keresményéről sem. Az Atyai hatalom személyének urává nem teszi a' Magyar Apát, az a' Haza oltalma alatt vagyon; az Atya nem tilthatja Leányának a' Házasságot, Klastromra azt nem ítélheti, ősi Jószágából, ha az mind két ágat illető, ki nem zárhatja; de a' Leány Attyának életében Osztályt

nem kérhet, mert más Nemzetségben által költözvén Ura köteles tartásával. A' Szűz már 16. esztendővel éri el a' tellyes kort, melyre a' törvény a' fiúban 24. esztendőt kíván; vallyon arra nézett e' a' Törvényhozó: hogy a' Szűz eszére nézve is hamarébb fejlődik ki, mint a' férfi Nem? vagy pedig arra hogy a' gyenge rózsza korábban törik ki bimbójából, a' terepély tölgynél szebb, de rövidebb életre? —

Szüléinek halála után a' Leány másnak oltalma alá esik, melly alatt személyére nézve 12-ik, ingatlan Jóságaira nézve 16. esztendeig marad; 12-ik esztendőben valhat Ügyészt, 14-ik esztendőben adósságról, zálogról, aranyról, ezüstről, és más ingó Jóságokról, 16-ik esztendejében az ingatlan Jóságról is valhat, rendelhet. A' törvényünk ugyan a' Leányt, még férjhez nem menne, mindenkor másnak Gondviselése alá itéli, de a' szokás 24. esztendőn túl fel szabadítja ötet közönségessen az alól, nem is más az oka a' régi törvény keménységének, mint az, hogy a' Szüléitől megfosztott, a' Világ bajos állapotjába nem avatott gyenge Nem, tovább is az erősebb, 's a' természet által oltalmára rendelt Nemnek pártfogása alatt maradjon, és így a' nagy Világban reá, 's vagy-

nyára mindenütt ólálkodó veszedelmeket egy hiv Gondviselő karján könnyebben el-kerülhesse.

Mivel a' Jószág Eleink által vérrel, hadiszolgálatlaltal szereztetett, és majd nem öt századok alatt belső, külső ellenségek ellen csak vassal oltalmaztathatott, a' Jószág többnyire csak fiú ágot illetett; a' mit akkor az alkotmány, és avval járó Haza védelme, azt újjabb időbe az alkotmány, és Haza szükségei az adományokra nézve meg kívánták; az ilyen tsupán fiú ágra szerzett Jóságokból, egy negyed rész adatik a' Leányoknak, ha Klastromba nem mennek. Az első Szerzőhez közelébb lévő Leány ki zárja az utóbbit; ki adatik a' negyed csak egyszer; az első Szerzőnek holta után; és kérhetik azt a' Leányok több századok után is, még a' Fiscustól is; nem tartoznak a' Leányok belőle az Atyai adósságot fizetni. A' Szűznek természetben ki hasíttatik a' Jószág, de azt férjhez meneteléig csak zálogképpen bírja; egyébberránt ki fizettetnek a' Leányok közönséges betsű szerint való árából a' Józágnak kész pénzül, vagy méneses Lovakban; ha pedig a' Leány Attyának vagy fiú testvéreinek engedelmevel nemtelennel házasságba lép, akkor a' negyedbe ki adott

Jószágot úgy mint örökjét meg tarthatja. Ez az egyetlen eset az, mellyben a' Magyar Leány házasságára meg kívántatik az Atyafiaknak engedelmök.

A' Leányt régenten a' pártá különböztette a' kontyos Asszonyoktól, onnan hivattattak hajadon Leányoknak, és onnan eredett a' hajadoni jus, melly abból áll, hogy a' hajadon Leánynak az Atyai, örökös, és tsupán fiú ágot illető Jószágból, ki jár az Atyai házban való lakás, sorshoz illendő tartás, és kiházasítás: Ezzel még a' Királyi Fiscus is tartozik a' Leányoknak.

Ha a' Leány olyan szerzetbe lép, ki Jószág birására alkalmas, akkor a' törvény mást nem rendel nékie, hanem egy tized részét annak, a' mi az ősi Jószágból örökségképen reá néz, de ez sem lehet soha több öt ezer forintnál. Minek is volna annak Világi Jószág, a' ki a' Világból ki lépven, annak minden kívánságait eltemeti? —

Az olyan Jószágot, melly tsupán fiú ágot illet, a' fiú maradék nélkül szűkölködő Atya felkérheti egyik Leányára, ki a' Felség által fiúsítatik, és tőle származott fiú gyermekek, vagy ha a' Fiúsítás mind két ágra ki terjed, a' Leányai is tovább birják a' Jószágot.

A' házas Nemes Asszony személyére, vagyonyára nézve ugyan azon jussokkal, és szabadsággal él, mellyel a' Nemes Férfi; tsak hogy a' Férfj, a' nemtelent is házassága által meg nemesíti, nem viszont a' Nemes Asszony a' nemtelen Férfjét. Azomban ezen utóbbi házasságból származott Gyermek is, noha nem nemesek, birhatják az Annyok ingatlan Jóságait, azt örökösödés útján perrel is kereshetik, de ha egyszer örökössen eladták, ebbéli el-adást sem ők, sem maradékik, ha szinte később meg is nemesednének, többé meg nem ronthatják. Ellenben a' nemtelen Asszonynak nemes Férfjétől született Gyermek is az Attyok nemesi Szabadságában tökéletesen részesülnek.

Valamint az Asszony férjének adósságait, úgy ez Hitvessének adósságait magáéból fizetni nem köteles; e' részben ugyan nem olly hizelkedő a' Magyar törvény az Asszonyra nézve, mint az Angol törvény, hol a' Férfj az Asszonynak minden adósságáért felelni tartozik, de ellenben nálunk Asszony nyakára tsak ékességet raknak, de kötelelet reá tenni, 's vásárra kergetni még a' nemtelent, még a' bűnöst sem szabad.

Ha a' férjnek saját keresménye vagyon, abból a' Feleségének bővebb házassági jutalmat

(dost) köthet, ellenben az ősi Jószágból is kell ki fizetni a' törvényes jutalmát, melly a' Zászlós Uraknál 400. a' Mágnásnál és 50. házhelynél többet bíró Nemesnél 200. a' többinél 100. forintba határoztatik. Ez értetődik az első férjére nézve, a' második férjétől fél, a' harmadiktól csak egy negyede a' most mondott jutalomnak jár az Asszonynak; így az első szerelmét még a' törvény is betsessebbnek találta a' későbbinél. — A' törvényes jutalom a' Férjnek minden adóságai előtt kifizettetik, és ha a' férj a' Jószágot házassága alatt el zálogolta, a' dost még a' zálogos birtokos is, sőt a' Királyi Fiscus is tartozik kifizetni.

El veszi azt az Asszony ha hitszegésbe marasztaltatik, ha másodszor férjhez menvén jutalmát felvenni, és az Ura jószágát kibocsájtani, az Urának írásait ki adni nem akarja, vagy azokat másoknak kiket nem illetnek, ki adja; ha Ura jószágait dossán felől el-idegeníti.

Úgy látszik első tekintettel, hogy a' törvény igen csekélyre szabta a' házassági jutalmat, de vissza kell tekinteni a' ki szabás idejére; hol egy tornyos templom 60. egy Nemes Curialis Házhely 12. egy egész szabad erdő 40. két üsző, négy juh, négy négy magyar forintba betsülte-

tett. Ha a' mostani időkben kevesebbet téssen a' jutalom sommája, bőven ki pótolja azt a' régi időkhez képest hasonlatosságon felül nőtt Jós-
szág ára, melly az Özvegynek Özvegyi jussába
marad.

A' mit a' Vőlegény, vagy annak és a' Meny-
asszonynak Szüléi, 's Attyafiai a' házasság al-
kalmával ajándékoznak, az jegy-ruhának nevez-
tetik, és tulajdona az Asszonynak, ha szinte
esküvés előtt is meg találna halni, akár vagy-
nak Gyermekai, akár nintsenek, szabadon ren-
delhet felőlle.

Mivel a' törvény elő látta: hogy a' Férj Hitves-
séhez való nagyobb szerelme miatt, az Asszony
pedig Férjétől való félelme miatt sok olyan vi-
szonyos el-adásokba, vagy jószágaiknak zálogo-
sításába keveredhetne, mellyek idővel a' Gyer-
mekeknek ártalmára lennének; a' Férjnek meg-
tiltotta az ősi Jószágnak elzálogosítását, meg-
engedte a' szerzeménynek örökös eladását. Fi-
gyelmet érdemel az, hogy a' törvény e' rész-
ben a' Férjra a' nagy szerelmet, az Asszonyban
csak a' félelmet veszi fel a' tiltott adásoknak okául;
tehát csak a' férjet kábíthatja meg a' szerelem? —

Azon szomorú esetben, ha az Asszony há-
zasságtörésben tapasztaltatik, jussa van Urának,

ő ellene halálos vádat tenni, 's akkor az elválasztott Asszony a' dossát is el-veszti, de nem a' jegy-ruháját; olly szánakodó azonban e' részben is a' törvény, hogyha a' házasságtörés után a' Férje meg engedvén hibáját, véle él, dossát is vissza nyeri, és többé az Urának jussa nints a' Vádra, ha szinte ismét vissza esne is előbbeni hibájába. Egyetlen példája a' gyenge Nemnek leg nagyobb hibája eránt való engedelmes törvénynek!

Ha Atyafiságnak vagy Sógorságnak tiltott ágazatjában köttetik a' Házasság, melly az Egyházi törvény szerint sikertelen, azt azomban az egybenkelő pár nem tudta, akkor az elválasztott Asszony, dossát, és jegy-ruháját ki veszi, Gyermekai pedig, kiket ezen házasságban nemzett, mind a' két Szülének tellyes jussaiba lépnek. Ezen rendelésnek jó voltában tsak azon Atyafi házassok nem részesülnek, kiknek egyben keléseket az Atyafiak nyilván ellenzették, vagy kiknek vérségek nyilván tudva való.

Az Özvegyet még él, és Ura nevét viseli, az Ura örök Jóságából, melly reá tulajdonképen nem néz, illendő lakás és tartás illeti, ha mindjárt félelemből róla le mondott volna, vagy ha szinte férjét el hagyta volna is, és a' féle el-

hagyás annak helyén meg nem vizsgálattott; de nem akkor, ha Házassági kötés mellett róla lemondott; ki jár ezen juss az Özvegynek olly Jószágból is, mellyet Férje mint első szülött birt, ha az első szerző nyilván ki nem zárta belőle az Özvegyeket. — Ha a' Jószág igen nagy, a' törvény szerént az örökösnek volna jussa az Özvegyi tartást törvény által meg kurtítani, de eddig a' Haza tsak két nevezetesebb példát látott újjabb időben S— — és B— — — Nemzetségekben, hol az oldalas örökös ezen jussal élni akart, de iparkodása sikeretlen volt, mivel a' Biró mértékül vévén a' fellyebb érdeklött tsekély betsűt, melly szerént egy Házhely 12. magyar forintban vétetik, a' nevezeteseb Jószágot sem találta felesleg valónak az Özvegy dóssához képest. —

Férjének keresett zálog Jószágában, és kivévén egyedül a' fegyvereket, és ötven darabon felül való ménest, a' többi ingó Javaiban is örökösödik az Özvegy, ha Gyermekek vagynak, ezekkel, ha nintsenek, maga, a' Szüléknek, és Atyafiaknak ki rekesztésével; továbbá az Urának nevezetesebb ruháit, házassági gyűrűjét, Hintós Lovait, Hintáját egészen, a' méneses Lovaknak, ha ötvenen alól vannak, egy gyermek részét tulajdonává teszi.

A' köz keresményre nézve, a' Nemes Asszony Férjének élteben, ennek helyben hagyása nélkül, csak akkor rendelhet, ha a' Férje Házassági kötés által, nékie arra just adott, mert a' törvény az Asszonyt Ház ékének, a' Férjet pedig fárado fő keresőnek tekintvén, ennek meg engedte, hogy az egész keresményről rendelhessen. Ha a' Férj nem rendelt a' Közkeresményről, fele az Özvegyet illeti, ha az adomány, vagy Szerzőlevélbe be van iktatva a' Feleség' neve, és akkor az Özvegynek rendelése a' feléről még a' Gyermekekre nézve is meg áll; de nem az egészre nézve. A' nemtelen Asszony azomban a' Közkeresmény feléről szabadon rendelhet, a' Férje meg nem gátolhatja intézetét, ki nem zárhatja Feleségét a' szerzeménynek feléből, akár legyen neve be iktatva a' Szerzőlevélbe, akár nem.

A' maga Hozományát birja az Asszony tulajdonképen Férjének élteben is, nem is vesztí el azt akár házasságtörése, akár vérfertőztetése által, annál kevésbé Urának magva szakadása, vagy pártütése által; rendelés nélkül lett halála után a' Gyermekre száll, hol ezek nintsenek, a' nem ősi pénz, és más ingó javak az Urára, az ősieik vagy Osztály mellett által vett javak

pedig Attyafiaira szállanak. Míg a' Hozományára nézve ki nem elégítették az Özvegy le-tartóztathatja, 's használhatja Férjének Jóságait, követheti azt a' Férjnek örök Jóságából is, és elsősege van eránta Férjének minden Hitelezői előtt; de tartozik meg mutatni annak valóságát, mennyiségét, hogy Férje kezéhez jött, és Férje javára fordítatott; melly utólsótól a' Polgár Asszonyok mentek. Nem elég ezeknek bizonyítására tsupán a' Férjnek el-esmérő Levele, mert a' törvény azt hiszi, hogy a' Férj hitveséhez való hajlandóságából, annyi Hozományt színezne, hogy az örökséget is meg terhelné; ezen feles gondosságot az Asszony tsak azért is könnyen meg engedheti a' Törvénynek, hogy az már magába foglalja a' szép Nemnek a' Férfi szíven való hatalmának el-esmerését. —

Férje után maradott Gyermekeknek Gyám-Annya az Özvegy, természet és törvény szerint, 's ennél fogva Férjének Jóságait is ő kormányozza a' nélkül, hogy a' jövedelemről Gyermekének számoljon; meg marad a' Gyámságban még akkor is, ha másodszor Férjhez megyen, tsak hogy akkor már a' jövedelemről számolnia kell, de ezen teher miatt ki jár né-

kie az Árvák jószágából való tiszta jövedelemnek egy hatoda jutalomul.

Montesquieu állítása, hogy az Asszony a' Despotiákban rab, és a' Fényüzés egyik eszköze, a' Monarchiákban pedig szabad, Hazánkban is meg-valósodik. Szabad Országnak szüleménye, egy vitéz, erős Nemzetnek Tagja, részesül a' Magyar Asszony az Urának szabadságába, díszébe, betsületébe, Jószágaiba, polgári, alkotmányi Jussaiba; — nem rabja Férjének, hanem igaz Felesége; — nem le-alatsonyított eszköze a' Házi kötésnek, hanem valóságos egyenes társ; — akár pártában haggya, akár páros frigybe viszi, akár párjától meg fosztva gyászba taszítja őtet a' szerentse, törvény oltalmát, segítségét bőven ki-nyeri, jótéteményeit tetézve érezi; — így minden tekintetben visszont meg érdemli a' Haza, hogy azt szeresse, nyelvét, ügyét, Nemzetének csinosodását, természetből nemére halmozva mért kecsseinek, tehetségeinek minden erejével fel-serkentse, elő-terjessze.

S. *